

Frivillig hjælp og omsorg under coronakrisen: Omfang, socioøkonomisk fordeling og arbejdsdeling*

Temanummer: Coronakrisen i samfundsperspektiv

Beslutningen om at nedlukke samfundet og velfærdsstaten for at inddæmme COVID-19-epidemien i foråret 2020 overlod for en stund mange velfærdsopgaver til det frivillige civilsamfund. Et centralt spørgsmål, der også angår den pågående diskussion i politik og forskning om frivillighedens rolle i velfærden, er nedlukningens ulighedsmæssige konsekvenser. I denne artikel analyserer vi uligheder i hvem, der giver og modtager frivillig hjælp, med udgangspunkt i køn og beskæftigelsesstatus. Resultaterne indikerer, at eksisterende uligheder blev reproduceret og i nogle tilfælde forstærket.

Kriser, civilsamfund og ulighed i frivillighed

Coronakrisen har medført en omfattende aktivitet i civilsamfundet, hvor befolkningen har ydet hjælp og støtte dels for at imødekomme dels de ny hjælpebehov, som COVID-19-epidemien medførte, for at kompensere for de velfærdsservices, som bortfaldt som følge af den politisk bestemte nedlukning af samfundet (Andersen og Kirkegaard, 2020). I den befolkningsurvey, som vi har udført med Danmarks Statistik, DST Survey (der redegøres nærmere for metode nedenfor), rapporterer ca. 53 % af befolkningen, at de har givet hjælp relateret til coronakrisen. Ca. 27 % rapporterer, at de har modtaget hjælp. Tallene gælder for perioden april og starten af maj måned 2020. Det er forholdsvis høje tal, sammenlignet med at vi normalt finder, at ca. halvdelen af befolkningen er engageret i hjælp og frivillighed, formelt eller uformelt organiseret (Boje, 2017). Dertil skal man holde sig for øje, at der er tale om altovervejende nye hjælpebehov knyttet til COVID-19-epidemien og nedlukningen. En sammenlignelig tysk rapport finder, at ca. 25 % af hjælperne ikke var frivillige eller hjælp før krisen (Koos og Bertogg, 2020), og det er derfor vores tolkning, at vi har at gøre med en betydelig forøgelse af både den samlede hjælpeaktivitet og antallet af engagerede borgere

Civilsamfundet har tidligere i historien demonstreret en betydelig kapacitet for hjælp i en krisesituation (f.eks. Michel, 2007; Aldrich, 2008; Penta, Wachtendorf og Nelan, 2020; Woodman, 2020), men kriser og katastrofer af dette

JONAS TOUBØL
Sociologisk Institut,
Københavns Universitet,
jt@soc.ku.dk.

**HJALMAR BANG
CARLSEN**
SODAS og
Sociologisk Institut,
Københavns Universitet,
hc@soc.ku.dk

* Den præsenterede forskning er del af projektet *Solidaritet og frivillighed under coronakrisen* muliggjort af bevillinger fra Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet og Danmarks Frie Forskningsfond (bevillingsnummer: 0213-00028B). Dertil er Jonas Toubøl's forskning støttet af Carlsbergfondet (bevillingsnummer: CF17-0199).

omfang er sjældne i dansk og skandinavisk sammenhæng. Det nærmeste, vi kommer i nyere tid, er situationen omkring de primært syriske flygtninge i efteråret 2015 (Toubøl, 2015). Som Russel R. Dynes (1970) bemærker, afstedkommer kriser på paradoksal vis to simultane modsatrettede bevægelser: *Disorganisering* og *integration*. Coronakrisen opleves for de flestes vedkommende som noget relativt øjeblikkeligt opstået og udefrakommende, som har skabt en ny, ukendt situation, der skal navigeres i. Den kendte samfundsstruktur og hverdag disorganiseres således, og samtidigt må samfundet hurtig reorganiseres og integreres ud fra de nye vilkår for at løse nødvendige opgaver og funktioner. Denne integrationsproces resulterer i en reorganisering af samfundet, hvor aktører må ophøre med at varetage vante opgaver, mens nye aktører træder ind i funktioner, som de ikke varetog før krisen. Dermed rejser en lang række spørgsmål, hvoraf de mest grundlæggende fra et civilsamfunds- og frivillighedsperspektiv angår, hvordan udbuddet og efterspørgslen af frivillig hjælp udformes/forandres under en krise og med hvilke konsekvenser. Det er et omfattende spørgsmål, og andetsteds har vi adresseret det organisatoriske landskab og overordnede repertoire af hjælp, som har gjort sig gældende under krisen, samt hvordan indlejring i sociale netværk bliver af afgørende betydning for, om hjælpebehov tilfredsstilles, når de universelle velfærdsydelse på særligt social og sundhedsområdet pludseligt bortfalder (Carlsen, Toubøl og Brincker, 2020; Christensen et al., 2020) samt den manglende hjælps negative relation til mentalt velvære under krisen (Toubøl og Carlsen, 2020).

I nærværende artikel vil vi fokusere på uligheder i organiseringen af den frivillige hjælp under krisen, både med hensyn til hvem der må løfte byrden med at give hjælp, og hvem der modtager tilstrækkelig hjælp. Gennemgående differentierer vi ud fra to centrale dimensioner: køn (m/k) og beskæftigelsesstatus (beskæftiget, ikke-beskæftiget, studerende, alderspensionist). Køn er en helt central faktor i samfundets sociale differentiering, som strukturerer deltagelsen i frivilligt arbejde (Boje, Hermansen og Møberg, 2019), men også adgang til resurser, hvor f.eks. mænd gennemsnitligt har højere indtægter end kvinder og ofte færre familiære forpligtigelser, mens det forventes, at de udfylder en rolle som forsørger. Til trods for træge tendenser til opbrud er kønsrollerne og denne kønnede arbejdsdeling fortsat et grundvilkår i brede dele af befolkningen. Beskæftigelsesstatus er ligeledes en helt afgørende faktor, når vi skal forstå deltagelse i frivilligt arbejde og behov for at modtage hjælp, da beskæftigelse er den primære kilde til indkomst i det danske samfund. En relation til arbejdsmarkedet er således afgørende for ens livschancer, resurser og handlemuligheder i det daglige, alt sammen forhold, der har betydning for ens behov for og mulighed for at hjælpe.

Vi har grundlæggende at gøre med et fænomen – frivilligt socialt arbejde og hjælp – som har til sigte at mindske ulighed ved, at dem, som kan og har resurser, hjælper dem, der mangler og har brug for hjælp. Der er således tale om en overførsel mellem individer. Samtidigt er disse overførsler ikke tilfældigt fordelt, hverken når vi ser på, hvem der hjælper, eller når vi ser på, hvem der modtager hjælpen, samt hvorvidt denne hjælp modsvarer behovet hos den

givne gruppe. Disse spørgsmål vil vi belyse gennem en beskrivende statistisk analyse af fordelingen af frivilligt socialt arbejde. Vi skelner her mellem omsorgsarbejde og anden form for frivilligt socialt arbejde. Men inden da vil vi kort redegøre for datagrundlaget for den efterfølgende analyse.

Vores undersøgelse trækker på data fra en omfattende spørgeskemaundersøgelse indsamlet af Danmarks Statistik, DST Survey, fra den 3. april til den 11. maj. Et tilfældigt udvalg af befolkningen i alderen 16-99 år er blevet spurgt ind til deres hjælpeaktivitet, frivillighed og solidaritet under COVID-19-pandemien. Spørgeskemaerne blev udsendt via e-Boks og udfyldt online, alternativt via postal invitation, mens omfattende telefonisk opfølgning muliggjorde telefonisk besvarelse. 7.964 modtog invitationen til at deltage og heraf har 42,6 procent (3.389 respondenter) afgivet komplette svar. Svarprocenten svarer til, hvad er opnået i sammenlignelige undersøgelser (f.eks. Toubøl og Frederiksen, 2019). Repræsentativitetstesten viser de typiske mønstre af underrepræsentativitet af etniske minoriteter og overrepræsentativitet af ældre, personer med videregående uddannelser og personer med høje indkomster. De nedenfor afrapporterede resultater er derfor vægtet for køn, alder og beskæftigelsesstatus.

I det følgende afsnit gennemgår vi kort, hvordan fordelingen af frivilligt hjælpearbejde relaterer sig til køn og beskæftigelsesstatus, både i teoretisk forstand og empirisk ved at give et indblik i fordelingen før krisen. Dernæst analyserer vi fordelingen af givne og modtagne hjælp under coronakrisen ud fra socioøkonomiske hovedgrupper og køn. Fundene diskuterer vi i relation til den eksisterende litteratur og spørgsmålet om (u)lighed for at afslutte med en perspektiverende diskussion om forholdet mellem statslig og frivillig velfærd, som er en aktuell pågående diskussion i både forskning og politik.

Frivilligt arbejdes relation til beskæftigelsesstatus og køn

Beskæftigelsesstatus og andre human kapital-indikatorer har forskellige relationer til frivillighed alt efter, om vi ser på *formel frivillighed*, dvs. frivillighed der typisk sker i medlemsorganisationer, virksomheder eller offentlige institutioner, eller *uformel frivillighed*, der typisk organiseres i sociale netværk som familie, venner, kolleger og naboer. For formel frivillighed gælder det, at flere resurser – det være sig indkomst, uddannelse eller beskæftigelsesstatus – korrelerer positivt med mere frivillighed, mens sammenhængen synes omvendt for den uformelle frivillighed (Boje, 2017; Fridberg, 2014; Wilson, 2000; Wilson og Musick, 1998).

Forholdet mellem *omsorgsarbejde* og andre former for frivilligt socialt arbejde er ikke belyst i samme omfang, og her vælger vi derfor at gå mere eksplorativt til værks i nedenstående analyse. Dette er også tilfældet, når vi undersøger, hvem der modtager den frivillige hjælp efter beskæftigelsesstatus. Dog er det her vores forventning, at personer med få resurser eller særlige behov har et højere behov og også modtager mere frivillig hjælp. Her tænker vi særligt på arbejdsløse og studerende, som typisk har lave indkomster, eller pensioni-

ster med nedsat funktionsevne pga. aldersrelaterede udfordringer. Det er også vores forventning, at ældre og personer uden beskæftigelse i højere grad har behov for og modtager omsorgsarbejde, mens studerende i højere grad har behov for og modtager økonomisk og materiel støtte.

Vender vi os mod køn, viser undersøgelser af danskernes frivillige engagement en tendens til, at mænd er mere frivillige end kvinder (Fridberg et al., 2014; Hjære, Jørgensen og Sørensen, 2018; Boje, Hermansen og Møberg, 2019). Hvis vi skelner mellem formel og uformel frivillighed, dominerer mænd inden for den formelle frivillighed, mens fordelingen er ligelig inden for den uformelle frivillighed (Boje, 2017). Hvis vi imidlertid udelukkende ser på engagementet inden for social- og sundhedsområdet, hvad vi samlet i det følgende vil betegne som frivilligt omsorgsarbejde, er det imidlertid kvinderne, der dominerer både i antal og arbejdstimer (Boje, 2017; Fridberg, 2014). Vi ser her en iøjnefaldende reproduktion af arbejdsdelingen i husholdningen og på arbejdsmarkedet, hvor kvinder i højere grad end mænd varetager omsorgsopgaver og står for de uformelle relationer og kontakter. Denne arbejdsdeling genfindes i det frivillige arbejde, hvor kvinder i højere grad er involveret i uformel frivillighed og omsorgsarbejde. Forklaringerne herpå er omstridte. En type forklaring tilsiger, at det er præference og smag for bestemte opgaver og funktioner, der strukturerer valget af den type frivillighed, man engagerer sig i. Denne forklaring kan fungere uafhængigt af eller i et gensidigt forstærkende samspil med en forklaring, der fokuserer på konkurrence om opgaverne, hvor kvinder udkonkurrerer mænd i frivilligt omsorgsarbejde, fordi de har bedre kompetencer. Endelig kan det skyldes et kønsligt status-hierarki, hvor relativt omkostningsfulde lavstatusopgaver som omsorg overlades til kvinder, mens mænd søger mod mere synlige højstatus opgaver som ledelse af frivilligt arbejde, sport eller frivilligt arbejde med mere indflydelse og magt via de politiske og faglige systemer (Einolf, 2011; Boje, Hermansen og Møberg, 2019).

Alle forklaringerne peger imidlertid i samme retning ift. de arbejdsdelinger, vi med nærværende data kan afdække, og hovedhypotesen er, at det hidtidige mønster bliver reproduceret således, at kvinder også under coronakrisen i højere grad er aktive i det uformelle frivillige arbejde og i højere grad end mænd udfører omsorgsarbejde.

Når vi vender os mod spørgsmålet om, hvem der modtager den frivillige hjælp, er vi mere på bar bund med hensyn til køn, da det er sparsomt belyst i litteraturen. Vi vælger her at gå mere eksplorativt til værks i den efterfølgende analyse. Men vi kan opstille nogle spekulative forventninger om, at kvinders traditionelt mere centrale rolle i at få familien til at fungere, og at de oftere er eneforsørgere, medfører, at de i højere grad har behov for frivilligt omsorgsarbejde til støtte for disse funktioner. Samtidigt kan det faktum, at kvinder generelt har lavere indkomst og mindre formue end mænd, bevirke, at de har større behov og modtager mere økonomisk og materiel støtte. Omvendt lever mænd oftere alene og kan derfor have et større behov for hjælp, især når velfærden lukker. Deres ringere indlejring i sociale netværk gør, at de formentligt i højere grad

modtager formel end uformel frivillig hjælp, da sidstnævnte i hovedsagen formidles via stærke sociale, netværksforbindelser (Carlsen et al., 2020).

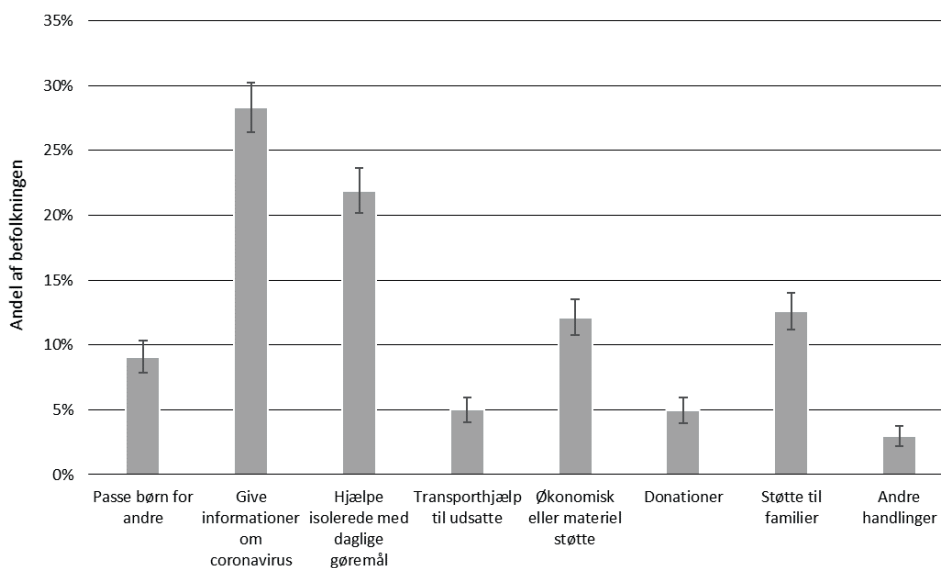
Fordeling af frivilligt socialt omsorgsarbejde

Vi indleder analysen med at redegøre for det overordnede organisatoriske landskab ved at se på repertoiret af hjælpehandlinger og de organisatoriske sammenhæng, som hjælpen foregår i. Af repertoiret af hjælpehandlinger udleder vi mere generelle kategorier for frivilligt omsorgsarbejde og anden coronarelateret frivillighed, mens vi med udgangspunkt i det organisatoriske landskab operationaliserer en skelnen mellem det formelle og uformelle civilsamfund. Disse kategoriseringer vil vi efterfølgende benytte til at analysere fordelingen i given og modtagen hjælp efter beskæftigelsesstatus og køn.

Figur 1 viser repertoiret af hjælp, som 53 % af befolkningen deltog i, under første fase af samfundets nedlukning. Informationsdeling og hjælp til isolerede er de dominerende typer af hjælp, mens støtte til individer og familier, der havde svært ved at få dagligdagen til at hænge sammen, økonomisk og materiel støtte samt børnepasning også var udbredte.

I det følgende skelner vi mellem frivilligt socialt omsorgsarbejde og anden frivilligt socialt arbejde. Omsorgsarbejde omfatter a) børnepasning, b) hjælp til isolerede og c) støtte til familier og personer, der havde svært ved at få dagligdagen til at hænge sammen. d) Informationsdeling, e) transporthjælp, f) økonomisk støtte og g) donationer kategoriseres som anden frivilligt socialt arbejde, hvor omsorgsdimensionen ikke nødvendigvis står særligt centralt. I alt har 41 procent af befolkningen deltaget i andet frivilligt socialt arbejde, mens 33 procent har deltaget i frivilligt omsorgsarbejde.

Figur 1. Hjælperepertoiret (95 procent konfidensintervaller)

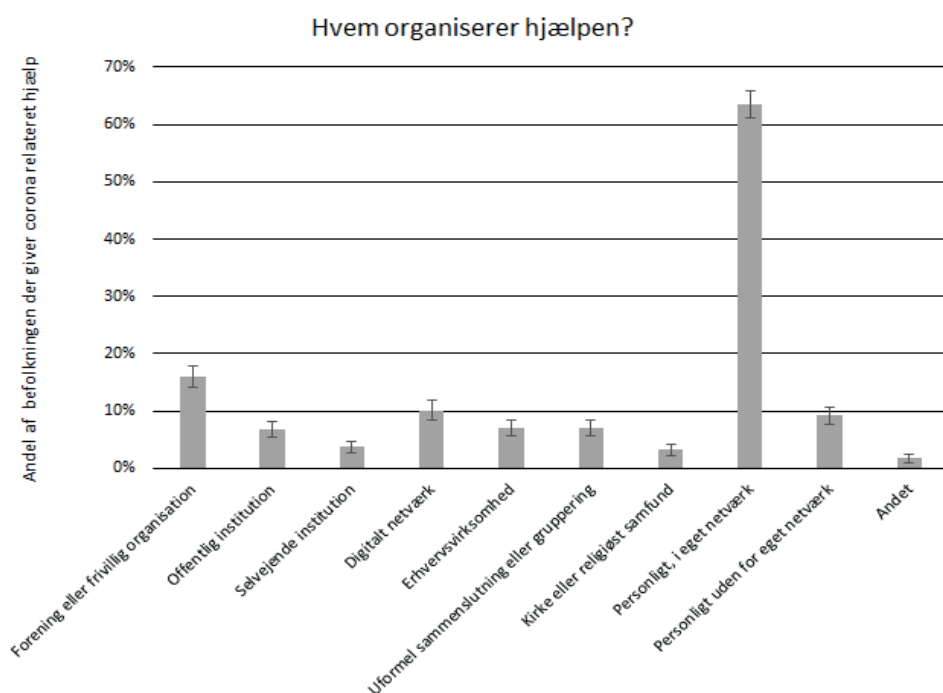

Note: 3.044-3.264 antal observationer. Populationen er befolkningen i alderen 16-99 år. Da man kan have udført flere typer hjælp, summer figuren til mere end 100 procent.

Det frivillige arbejde organiseres i en række af forskellige organisatoriske sammenhænge. De frivilliges fordeling imellem organisationsformerne er opgjort i figur 2. Heraf fremgår det meget klart, at a) egne personlige netværk er den dominerende organisationsform. Det er ikke overraskende, når vi ved, at uformelt frivilligt arbejde organiseret gennem personlige netværk er meget omfangsrigt. Det overrasker dog, at b) den klassiske formelle foreningsorganiserede frivillighed kun udgør ca. 16 procent. Efter omfang følger herefter tre andre uformelle organiseringsformer, nemlig c) digitale netværk, d) personligt organiseret uden for eget netværk og e) uformelle sammenslutninger og grupperinger. Disse tre organiseringsformer kombineret med egne personlige netværk udgør her det uformelle civilsamfund, mens de øvrige kategorier, foreninger, institutioner, virksomheder og kirker, udgør det formelle civilsamfund.

Figur 2. Fordeling af hjælpere efter organiseringsform (95 procent-konfidensintervaller)

Note: 1.905 observationer. Populationen er alle, der har givet coronarelateret hjælp. Da man kan have hjulpet i flere organiseringsformer, summer figuren til mere end 100 procent.

Blandt de 53 % af befolkningen, der har været frivillige i corona regi, har 17 % kun været frivillig i formelle organiseringer, 63 % kun i uformelle og 15 % har være frivillige i både formelt og uformelt organiserede sammenhænge. Sidst angiver 5 % ingen organisationsform. Foreningsdanmark har således langfra været den primære organisationsform for det frivillige coronarelaterede hjælpearbejde under den første fase af nedlukningen. Befolkningens høje engagement drives snarere af det som Charles Tilly kaldte tillids-netværk, der dækker over de relationer kendetegnet ved gensidig tillid, som vi beror på for hjælp og støtte, særligt når uventede situationer opstår (Tilly, 2004, 2007). Det kan være familie, venner, politiske og religiøse fællesskaber. Den tillidsbaserede forsik-

ring om deres støtte i tilfælde af problemer eller uforudsete hændelser udgør på mange måder den grundlæggende sikkerhed, der udstyrer os med agenskab og handlekraft, og særligt i en krisesituation viser disse netværk sig helt afgørende for vores evne til at håndtere situationen (Toubøl og Carlsen, 2020).

Befolkningens deltagelse i frivillig hjælp efter type ifbm. coronakrisen opgør vi efter beskæftigelsesstatus og køn i tabel 1. Tabellen giver et overordnet indblik i de differentieringer i hjælp, hvor der ikke skelnes mellem, om det udfolder sig i det formelt eller uformelt organiserede civilsamfund.

For beskæftigelsesstatus ser vi, at sandsynligheden for at deltage i alle former for hjælp ikke er signifikant forskellig for dem i beskæftigelse og uden for beskæftigelse, som til gengæld begge har en systematisk højere sandsynlighed for at hjælpe end pensionister og studerende. Ud fra de relative variationer inden for hver gruppe finder vi, at alderspensionister er den gruppe, der hjælper mindst med anden hjælp, mens det for omsorgsarbejde er de studerende. Forklaringen skal i høj grad tilskrives, at informationsdeling udgør en meget stor del af kategorien anden hjælp, og da det særligt sker online på sociale medier, slår de ældre generationers manglende kompetencer og brug af digitale hjælpemidler i hverdagen igennem her. Overordnet er der et klart skel, hvor de beskæftigede og gruppen af personer uden for beskæftigelse løfter en markant større del af hjælpebyrden end pensionister og studerende. Her kan det nok overraske, at gruppen uden for beskæftigelse ligger så højt, da det modsiger litteraturens forklaringer, der argumenterer for, at det kræver resurser og overskud at deltage i frivilligt arbejde (Wilson og Musick, 1998). Her skal det dog holdes for øje, at den modsatte sammenhæng, som vi finder i denne undersøgelse, ofte er observeret, når vi ser på uformel frivillighed. Dette spørgsmål belyses, når vi om lidt inddrager distinktionen imellem formel og uformel frivillighed.

Tabel 1. Gennemsnitlig deltagelse i hjælp generelt, omsorg og anden hjælp efter beskæftigelsesstatus og køn i befolkningen

Variabel	Hjælp			Omsorgsarbejde			Anden hjælp		
	Andel	95 % KI		Andel	95 % KI		Andel	95 % KI	
<i>Beskæftigelsesstatus</i>									
Beskæftigede	59%	56%	61%	37%	34%	39%	46%	43%	48%
Uden for beskæftigelse	54%	48%	61%	31%	25%	38%	41%	34%	48%
Alderspensionister	37%	34%	40%	26%	23%	29%	23%	20%	26%
Studerende	45%	39%	51%	22%	17%	27%	35%	30%	41%
<i>Køn</i>									
Kvinde	58%	55%	60%	38%	36%	41%	41%	39%	44%
Mand	50%	47%	53%	29%	27%	32%	39%	36%	42%
I alt	53%	51%	55%	33%	31%	35%	40%	38%	42%

Note: n=3.340. Population er befolkningen 16-99 år. Data er vægtet for køn, alder og beskæftigelsesstatus.

Tabel 2. Gennemsnitlig deltagelse i hhv. formel og uformel organiseret hjælp efter type ud fra beskæftigelsesstatus og køn blandt hjælpere

Variabel	Hjælp			Omsorgsarbejde			Anden hjælp					
	n	Formel	Uformel	95% KI	n	Formel	Uformel	95% KI	n	Formel	Uformel	95% KI
Beskæftigelsesstatus												
Beskæftigede	1.125	34%	76%	73-78%	721	30%	83%	80-86%	859	37%	75%	72-78%
Uden for beskæftigelse	121	19%	85%	77-90%	73	16%	89%	79-95%	87	25%	83%	73-89%
Alderspensionister	312	28%	83%	78-87%	213	19%	92%	87-95%	194	36%	77%	70-82%
Studerende	119	24%	76%	67-83%	57	21%	86%	74-93%	95	24%	77%	67-84%
Køn												
Kvinde	1013	30%	80%	76-82%	666	27%	86%	83-88%	726	34%	78%	75-81%
Mand	740	32%	76%	72-79%	442	25%	84%	81-87%	564	36%	74%	71-78%
I alt	1.753	31%	78%	76-80%	1.108	26%	85%	83-87%	1.290	35%	76%	74-79%

Note: n = Hjælp: 1.753, Omsorgsarbejde: 1.108, Anden hjælp: 1.290. Population er befolkningen 16-99 år. Data er vægget for køn, alder og beskæftigelsesstatus. 95%-KI-kolonnen angiver konfidensintervallet for andelen i uformel organisering.

Ser vi på køn, finder vi det forventede mønster, hvor kvinder generelt løfter mest af det frivillige sociale arbejde, og at denne forskel er meget mindre udtalt for anden hjælp end omsorgsarbejde. Da tidligere undersøgelser (Boje, 2014, 2017), som nævnt, har vist, at kvinder i højere grad hjælper uformelt, leder det os naturligt til spørgsmålet om, hvorvidt disse forskelle bliver mere udtalte, når vi betragter det uformelt organiserede arbejde alene overfor det formelt organiserede, hvor vi i sidstnævnte omvendt skulle forvente, at forskellen aftager.

I tabel 2 ses igen køns- og beskæftigelsesgruppernes hjælpemønster efter type, men nu opdelt efter hjælpens formelle og uformelle organisering. For det første kan vi bekræfte, at personer uden for beskæftigelse og pensionister i højere grad end beskæftigede og studerende organiserer deres frivillige sociale arbejde uformelt. For køns vedkommende ser vi også, at kvinder i højere grad end mænd er uformelt frivillige. Når vi ser på frivilligt omsorgsarbejde, udjævnes forskellene mellem organiseringsformerne. Omsorgsarbejdet er altovervejende organiseret uformelt (85%), og der er generelt kun små forskelle mellem kvinder og mænd og personer i de forskellige beskæftigelsesgrupper, der udfører omsorgsarbejde. Dog adskiller pensionisterne sig da de i signifikant højere grad end både beskæftigede og studerende organiserer deres omsorgsarbejde uformelt. For anden hjælp ligner billedet de generelle mønstre for al hjælpeaktivitet. Tendenserne til, at kvinder og personer uden for beskæftigelse i højere grad hjælper uformelt, slår ikke igennem, når vi udelukkende betragter de omsorgsarbejdende. Dog er omsorgsarbejde i markant højere grad en anden hjælp organiseret uformelt, og da omsorgsarbejdet i langt højere grad varetages af kvinder, bidrager det til at forklare, hvorfor kvinder i højere grad hjælper uformelt, som observeret her og i litteraturen (Boje, 2017).

Opsummerende kan vi konstatere, at beskæftigede, gruppen uden for beskæftigelse samt kvinder løfter den største frivillige hjælpebyrde under coronakrisen. Fordelingen af det tungere

og mere resursekrævende omsorgsarbejde er ikke nævneværdig forskellig efter beskæftigelsesstatus, mens det ud fra et kønnet perspektiv klart er kvinderne, der løfter den største byrde. Kvinder hjælper således generelt mere end mænd, og dertil er der en yderligere forskydning, hvor kvinder løfter mere af det emotionelt og tidsmæssigt krævende omsorgsarbejde end mænd. Da omsorgsarbejdet altovervejende er organiseret uformelt, slår denne forskel også igennem ved, at kvinder i højere grad end mænd organiserer deres frivillige arbejde uformelt. Det samme gælder gruppen uden beskæftigelse og pensionisterne. Når vi ser på omsorgsarbejdet isoleret, finder vi, at der blandt dem, der er engageret i denne form for frivillighed, overordnet ikke er nævneværdige forskelle i organiseringsformen. Omsorgsarbejde er altovervejende organiseret uformelt via egne sociale netværk, social medier og uformelle sammenslutninger. Dog observeres en tendens til, at de beskæftigede i højere grad organiserer omsorgsarbejdet formelt og i mindre grad uformelt, ligesom at pensionister i højere grad organiserer anden form for hjælp uformelt.

Fordeling af modtagelsen af frivillig hjælp i coronakrisen

Vi vender os nu mod den anden side af overførslen, nemlig modtagersiden. Her vil vi dels forholde os til fordelingen af modtagelsen af hjælpetyperne omsorgsarbejde og andet arbejde, og dels se på, hvilke grupper der modtager tilstrækkelig hjælp, og hvilke grupper der ikke gør. Det er muligt, da vi i surveyen både har spurgt til, om man modtager en given type af hjælp, men også hvorvidt man har behov for yderligere hjælp eller har behov for hjælp i tilfældet af, at man slet ikke modtager den.

Tabel 3. Andel der modtager hjælp generelt, omsorg og anden hjælp efter beskæftigelsesstatus og køn

Variabel	Hjælp			Omsorgsarbejde			Anden hjælp		
	%	95 % KI		%	95 % KI		%	95 % KI	
<i>Beskæftigelsesstatus</i>									
Beskæftigede	25%	23%	28%	9%	7%	10%	23%	21%	25%
Uden for beskæftigelse	42%	35%	49%	22%	16%	28%	37%	30%	44%
Alderspensionister	26%	23%	29%	17%	15%	20%	21%	18%	23%
Studerende	36%	30%	42%	8%	5%	12%	35%	29%	41%
<i>Køn</i>									
Kvinde	29%	26%	31%	13%	12%	15%	25%	23%	27%
Mand	26%	24%	29%	10%	8%	12%	23%	21%	26%
I alt	27%	26%	29%	11%	10%	13%	24%	22%	26%

Note: n=3.388. Population er befolkningen 16-99 år. Data er vægtet for køn, alder og beskæftigelsesstatus.

Tabel 3 er parallel til tabel 1 blot for *modtagelsen* af hjælp, der opgøres inden for beskæftigelsesgrupper og køn og er opdelt efter, om hjælpen er karakteriseret ved omsorgsarbejde eller anden hjælp. 27 % af befolkningen modtager en eller anden form for hjælp, men det er særligt gruppen uden for

beskæftigelse og de studerende. Det kan formentligt i begge tilfælde tilskrives, at grupperne har forholdsvis få resurser og på hver sin måde rammes af nedlukningen af samfundet; dem uden for beskæftigelse, fordi en lang række velfærdstilbud bortfalder, og for de studerende, fordi de timelønnede studiejob i service- og kontorbranchen, som supplerer elevløn og SU, bortfalder. At de studerende har haft et behov for økonomisk støtte, bekræftes af, at de studerende modtager anden hjælp signifikant over gennemsnittet. Kategorien anden hjælp dækker netop over bl.a. donationer og økonomisk støtte fra f.eks. forældre, som de studerende har måtte bero på under krisen pga. deres prekære økonomiske situationer. Samtidigt er de den beskæftigelsesgrupper der modtager mindst omsorgsarbejde. Gruppen uden for beskæftigelse ligger højt i begge kategorier, dog særligt når det kommer til at modtage omsorgsarbejde, hvor andelen er dobbelt så stor som gennemsnittet i befolkningen. Sidst er det overraskende, at alderspensionisterne er gennemsnitlige, når vi ser på modtagelse af hjælp under et. En stor del af gruppen befinder sig i den helbredsmæssige COVID-19-risikogruppe og har haft behov for at isolere sig. Det nuanceres imidlertid, når vi opdeler hjælpen efter type. Andelen af alderspensionister, der modtager omsorghjælp, er over gennemsnittet, mens andelen, der modtager anden hjælp, er under gennemsnittet. En mulig forklaring er, at alderspensionister har modtaget mindre coronaspecifik økonomisk støtte samt information, fordi deres økonomi ikke har været påvirket af nedlukningen, samt at alderspensionister ikke i samme grad er online, hvor meget information om corona udveksles. Samtidigt har de haft et større behov for omsorg, da mange har været nødt til at isolere sig.

For mænd og kvinders vedkommende observerer vi ingen nævneværdige forskelle bortset fra en lille tendens til, at kvinder modtager mere omsorgsarbejde end mænd. Det står i kontrast til de udtalte kønsforskelle i fordelingen af udbudt hjælp.

Tabel 4. OLS-regressionsmodel af score på indeks for selvoplevet mangel på hjælp 0-1

Kovariat	Koefficient	S.A.	P-værdi
Beskæftigelsesstatus			
<i>I beskæftigelse</i>		Reference	
<i>Uden for beskæftigelse</i>	0,029	0,007	0,000
<i>Alderspensionister</i>	-0,007	0,006	0,232
<i>Studerende</i>	-0,013	0,007	0,067
<i>Andre</i>	0,001	0,007	0,837
Køn			
<i>Mand</i>		Reference	
<i>Kvinde</i>	-0,002	0,003	0,538
Personlig indkomst (DKK 1000)			
<i><100</i>		Reference	
<i>100-150</i>	0,002	0,007	0,769

150-200	0,002	0,007	0,769
200-300	-0,009	0,007	0,181
<300	-0,012	0,007	0,096
Højeste fuldførte uddannelse			
Grundskole		Reference	
KVU, gym. og erhverv	-0,003	0,004	0,454
MVU	-0,006	0,005	0,215
LVU/Ph.D.	0,002	0,006	0,802
Har eller haft COVID-19			
Nej		Reference	
Ja	0,020	0,008	0,017
Social kapital index (0-1)	-0,035	0,011	0,001
Urbaniseringsgrad			
En stor by		Reference	
En forstad til stor by	0,003	0,005	0,533
Mellem eller mindre by	0,000	0,004	0,992
Landsby	-0,006	0,005	0,223
Gård/hus op landet	-0,003	0,006	0,647
Alder (1-7)	-0,003	0,001	0,076
Familieform			
Enlig		Reference	
Enlig med børn	0,012	0,007	0,079
Par uden børn	-0,001	0,005	0,811
Par med børn	0,002	0,004	0,683
Andre familietyper	0,004	0,007	0,587
Konstant	0,070	0,011	0,000
Frihedsgrader.		23	
R2		0.031	
Antal observationer		3.296	

Afsluttende vil vi analysere den sociale differentiering i mangel på hjælp ud fra køn og beskæftigelsesstatus. Til det formål har vi konstrueret et indeks for mangel på hjælp ved at addere respondenternes tilkendegivelse af a) at modtage hjælp, men have behov for mere hjælp, end de får (1 point) eller b) ikke modtage hjælp, men have behov for hjælp (2 point) for hver af de syv hjælpeformer i repertoire for modtagelse af hjælp, som er 1) børnepasning, 2) information, 3) hjælp til isolation, 4) transport, 5) donationer, 6) hjælp til at få hverdagen til at fungere og 7) anden hjælp. Det additive indeks er normaliseret til et udfald fra 0-1 og har et lavt gennemsnit på 0,026, hvad er forventeligt, da langt størstedelen af befolkningen ikke modtager eller har behov for hjælp.

Vi estimerer forskellen mellem beskæftigelsesgrupper og køn med en OLS-regressionsmodel, hvor vi kontrollerer for indkomst, uddannelse, familieforhold, COVID-19, indlejring i social netværk, urbaniseringsgrad og alder. Modellen omfatter hele befolkningen og kan forklare 3,1 % procent af variansen i indekset for mangel på hjælp. Det er forholdsvist lavt og gør, at der må tages

forbehold for, at uobserverede forhold spiller en stor rolle. Ikke desto mindre opfylder modellen vores formål, som her ikke er at opstille en komplet teoretisk model for årsagen til, at man oplever at mangle hjælp, men derimod med nogen sikkerhed at kunne estimere de fokale variabelrelationer mellem beskæftigelsesstatus, køn og mangel på hjælp.

Resultatet peger på, at det er gruppen uden for beskæftigelse, der har et uopfyldt hjælpebehov og det til trods for, at det er den gruppe, som modtager mest hjælp. Det er således denne gruppe, der omfatter mange af de grupper, der karakteriseres som socialt udsatte, som oplever at mangle hjælp under coronakrisen og nedlukningen af velfærden i statslig, privat og civil regi. Da gruppen i forvejen er blandt dem med færrest resurser, indikerer resultatet, at coronakrisen her har en ulighedsforøgende effekt. For køn ser vi ingen forskel af betydning. Endelig viser modellen også relationen mellem mangel på hjælp og manglende socialt netværk, som vi har analyseret andetsteds (Carlsen, Toubøl og Brincker, 2020). Det er imidlertid relevant at fremdrage, da socialt netværk er en central indikator for socialt udsathed, netop fordi netværksforbindelser er afgørende for at få adgang til resurser og information som f.eks. hjælp i en pandemi. Andetsteds har vi ligeledes præsenteret resultater, der indikerer en sammenhæng mellem mangel på hjælp og det mentale velvære og helbred, hvor dem, der mangler hjælp, også i højere grad udtrykker angst og magtesløshed ift. coronasituationen (Toubøl og Carlsen, 2020). Dette udgør endnu en dimension af den ulighed, der følger, når velfærden lukker ned, og civilsamfundet står alene med velfærdsopgaverne.

Konklusioner og diskussion

Igennem en deskriptiv analyse af et originalt datasæt, der kortlægger mønstre af at give og modtage frivillig hjælp under coronakrisen og i relation hertil, har vi identificeret en række centrale differentiatorer. For det første ser vi, at beskæftigede og gruppen af ikke-beskæftigede løfter en betydelig større hjælpebyrde end pensionister og studerende. Analysen viser også, at skel i digitale kompetencer blandt befolkningen slår igennem i den forstand, at pensionister i markant mindre grad end andre grupper udfører anden hjælp, hvor informationsdeling, der typisk sker på sociale medier, er den dominerende hjælpeform. Når vi vender os mod kønsdimensionen, finder vi, at kvinder sammenlignet med mænd hjælper betydeligt mere og ikke blot hjælper mere generelt, men særligt tager fra ift. de resursekrævende omsorgsopgaver. Arbejdsdelinger mellem mænd og kvinder, som vi kender fra familie- og arbejdsliv, ser altså ud til at gå igen i det frivillige sociale arbejde. Denne arbejdsdeling bidrager også til at forklare, at kvinder ifølge vores resultater relativt set i højere grad deltager i uformelt organiseret frivilligt arbejde, da omsorgsarbejde i markant højere grad end anden hjælp organiseres uformelt.

Samtidig kan vi konstatere, at det særligt er grupper med få resurser, nemlig dem uden beskæftigelse og de studerende, som modtager hjælp. Hvor dem uden for beskæftigelse i særligt højt grad modtager omsorgsrelateret hjælp,

modtager de studerende forholdsvis lidt, men modtager forholdsvis megen anden hjælp som information og donationer, f.eks. fra deres forældre. Vi ser ingen kønnet variation af betydning. Sidst finder vi, at gruppen uden beskæftigelse i signifikant højere grad end de andre beskæftigelsesgrupper oplever ikke at modtage nok hjælp til at opfylde behovet. Det til trods for, at gruppen er den, hvor flest modtager hjælp. Det indikerer, at coronakrisen og nedlukningen har haft en ulighedsforøgende effekt, da denne gruppe i forvejen har få resurser.

Perspektiverende til diskussionen om, hvorvidt det frivillige sociale arbejde skal fylde mere i velfærden fremover (Henriksen og Bundesen, 2004; Henriksen, Smith og Zimmer, 2015; Sivesind og Saglie, 2017; Boje et al., 2017; von Essen et al., 2019), bidrager studiet med tre indsigter: 1) Der er en betydelig kapacitet for socialt arbejde og velfærd i det uformelle civilsamfund, men 2) ikke alle har lige adgang til denne velfærd, og gruppen uden for beskæftigelse får i ringere grad end andre grupper dækket deres hjælpebehov. En sandsynlig implikation af at lade civilsamfundet stå for mere velfærd er en øget ulighed i adgang til velfærd, hvor dem, der i forvejen har færrest resurser, vil få mindre velfærd. Sidst kan vi konstatere, at 3) det i markant højere grad er kvinder, der løfter de resursekrævende frivillige omsorgsopgaver. Derfor er en mulig implikation af i højere grad at lade civilsamfundet stå for velfærden en øget ulighed mellem mænd og kvinder, da resultaterne viser, at det i højere grad er kvinder, der løfter disse frivillige og ulønnede byrder, end mænd.

Referencer

- Aldrich, Daniel P. 2008. "The Crucial Role of Civil Society in Disaster Recovery and Japan's Preparedness for Emergencies." *Japan Aktuell* 2008 (3): 81–96.
- Andersen, Ditte, and Sine Kirkegaard. 2020. "The Co-Production of Public Health: The Case of Denmark." In *Covid-19 Policies from around the World*, edited by Rashaw Ray and Fabio Rojas. Contexts Magazine..
- Boje, Thomas. 2014. "Uformel frivillighed." In *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004–2012*, edited by Torben Fridberg and Lars Skov Henriksen, 225–47. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Boje, Thomas. 2017. *Civilsamfund, medborgerskab og deltagelse*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Boje, Thomas, Jonathan Hermansen, and Rasmus Juul Møberg. 2019. "Gender and Volunteering in Scandinavia." In *Civic Engagement in Scandinavia: Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden*, edited by Lars Skov Henriksen, Kristin Strømsnes, and Lars Svedberg, 153–74. Nonprofit and Civil Society Studies. Cham: Springer International Publishing.
- Boje, Thomas, Bjarne Ibsen, Torben Fridberg, Ulla Habermann, S. Wojciech Sokolowski, and Lester M. Salamon. 2017. "Denmark: A Social Democratic Pattern with a Twist." In *Explaining Civil Society Development: A Social Origins Approach*, edited by Lester M. Salamon, S. Wojciech Sokolowski, and Megan A. Haddock. JHU Press.
- Carlsen, Hjalmar Alexander Bang, Jonas Toubøl, and Benedikte Brincker. 2020. "On Solidarity and Volunteering during the COVID-19 Crisis in Denmark: The Impact of Social Networks and Social Media Groups on the Distribution of Support." *European Societies*. Taylor & Francis.
- Christensen, Mia Lunding, Esben Brøgger Lemminger, Maria Haarmark Nielsen, Jonathan Holm Salka, Benedikte Brincker, Hjalmar Alexander Bang Carlsen, and Jonas Toubøl. 2020. "Solidaritet Og Frivillighed under Coronakrisen: Netværks Betydning for Fordelingen Af Uformel Civil Hjælp." In *Det Epidemiske Samfund*, edited by Nikolaj Schultz and Ole B. Jensen. Hans Reitzels Forlag.

- Dynes, Russell R. 1970. "Organizational Involvement and Changes in Community Structure in Disaster." *American Behavioral Scientist* 13 (3): 430–39.
- Einolf, Christopher J. 2011. "Gender Differences in the Correlates of Volunteering and Charitable Giving." *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 40 (6): 1092–1112.
- Essen, Johan von, Morten Frederiksen, and Jill Loga. 2019. "The Ambiguities of Volunteering." In *Civic Engagement in Scandinavia*, edited by Lars Skov Henriksen, Kristin Strømsnes, and Lars Svedberg, 175–98. Cham: Springer International Publishing.
- Fridberg, Torben. 2014. "Hvem er de frivillige?" In *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004-2012*, edited by Torben Fridberg and Lars Skov Henriksen, 47–68. Kbh.: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Fridberg, Torben, Lars Skov Henriksen, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, and Aalborg Universitet. 2014. *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004-2012*. Kbh.: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Henriksen, Lars Skov, and Peter Bundesen. 2004. "The Moving Frontier in Denmark: Voluntary-State Relationships since 1850." *Journal of Social Policy* 33 (4): 605–25.
- Henriksen, Lars Skov, Steven Rathgeb Smith, and Annette Zimmer. 2015. "Welfare Mix and Hybridity. Flexible Adjustments to Changed Environments. Introduction to the Special Issue." *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 26 (5): 1591–1600. doi:10.1007/s11266-015-9622-y.
- Hjære, Mette, Elisabeth Dam Jørgensen, and Malthe Lindholm Sørensen. 2018. "Tal Om Frivillighed i Danmark. Frivilligrapport 2016 – 2018." Odense: Center for Frivilligt Socialt Arbejde.
- Koos, Sebastian, and Ariane Bertogg. 2020. *Lokale Solidarität während der Corona-Krise: Wer gibt und wer erhält informelle Hilfe in Deutschland?* DOI: 10.13140/RG.2.2.13955.94244
- Michel, Lacie M. 2007. "Personal Responsibility and Volunteering After a Natural Disaster: The Case of Hurricane Katrina." *Sociological Spectrum* 27 (6): 633–52.
- Penta, Samantha, Tricia Wachtendorf, and Mary M. Nolan. 2020. "Disaster Relief as Social Action: A Weberian Look at Postdisaster Donation Behavior." *Sociological Forum*. Advance online publication.
- Sivesind, Karl Henrik, and Jo Saglie, eds. 2017. *Promoting Active Citizenship: Markets and Choice in Scandinavian Welfare*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Toubøl, Jonas. 2015. "Septembermobiliseringen Af Flygtningesolidaritetsbevægelsen." *Dansk Sociologi* 2015 (4): 97–103.
- Toubøl, Jonas, and Hjalmar Alexander Bang Carlsen. 2020. "Solidaritet og frivillighed i coronakrisen." *Psykologiinformation*.
- Toubøl, Jonas, and Morten Frederiksen. 2019. "Metodisk Baggrund for Den Danske Værdiundersøgelse 2017." In *Usikker Modernitet: Danskernes Værdier Fra 1981 Til 2017*, edited by Morten Frederiksen, 1. udgave, 429–40. Copenhagen: Hans Reitzels Forlag.
- Tilly, Charles. 2004. "Trust and Rule." *Theory and Society*, 33(1): 1–30.
- Tilly, Charles. 2007. "Trust Networks in Transnational Migration." *Sociological Forum*, 22(1): 3–24.
- Wilson, John. 2000. "Volunteering." *Annual Review of Sociology* 26: 215–40.
- Wilson, John, and Marc Musick. 1998. "The Contribution of Social Resources to Volunteering." *Social Science Quarterly* 79 (4): 799–814.
- Woodman, Sophia. 2020. "Was a Mobilized Society Key to China's Coronavirus Response?" *Discover Society*.